

اسناد بهارستان (۲۱)

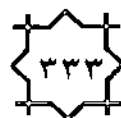
اسناد روحانیت

(دوره هفتم تا نهم مجلس شورای ملی)

به کوشش:

فریناز متشرعی - ندا شهماری

کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی
تهران - ۱۳۹۱

سرشناسه

عنوان و نام پدیدآور

مشخصات نشر

مشخصات ظاهری

فروست

شابک

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

شناسه افزوده

شناسه افزوده

رده‌بندی کنگره

رده‌بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی

: مشرعی، فریناز، ۱۳۵۳ - گردآورنده

: اسناد روحانیت (دوره هفتم تا نهم مجلس شورای ملی) / به کوشش فریناز مشرعی، ندا شهمازی.

: تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۱.

: ۳۱۴ص.

: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۳۲۳، اسناد بهارستان؛ ۲۱.

: 978 - 600- 220- 119-5

: ایران. مجلس شورای ملی؛ دوره هفتم -- اسناد و مدارک

: ایران. مجلس شورای ملی؛ دوره هشتم -- اسناد و مدارک

: ایران. مجلس شورای ملی؛ دوره نهم -- اسناد و مدارک

: روحانیت -- ایران -- فعالیت‌های سیاسی -- اسناد و مدارک

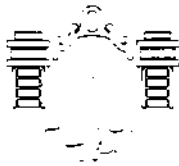
: شهمازی، ندا، ۱۳۵۷ -، گردآورنده

: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی

: ۱۳۹۱ الف ۲ م / ۱۴۲۵ DSR

: ۹۵۵ / ۰۷۵۰۷۲

: ۲۷۲۳۸۷۹

اسناد روحانیت (دوره هفتم تا نهم مجلس شورای ملی)

به کوشش: فریناز متشرعی - ندا شهزاری

حروفچین و صفحه‌آرا : مهربان بیری دیزج

نمایه ساز : کاظم طالی نسب

شماره انتشار : ۲۳۳

ناظر فنی : نیکی ابوبی‌زاده

چاپ اول : ۱۳۹۱

شمارگان : ۱۰۰۰

بها : ۱۱۰۰۰۰ ریال

شابک : 978-600-220-119-5

تمامی حقوق چاپ و نشر این اثر در انحصار کتابخانه، موزه و مرکز
اسناد مجلس شورای اسلامی است.

انتشارات و توزیع:

مرکز پژوهش کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی.

خیابان انقلاب، مابین خیابان ابوریحان و دانشگاه، ساختمان

فروودین، طبقه ۷، واحد ۲۷ و ۲۸ : تلفن: ۶۶۹۶۴۱۲۱

نشانی سایت اینترنتی: www.ical.ir

نشانی پست الکترونیکی: Pajooreshlib@yahoo.com

به نام آنکه جان را فکرت آموخت

مشروطه، مناسبات میان روحانیت و دولت را در قالب تازه‌ای تعریف کرد. این قالب جدید، دو وجه متعارض داشت. از یک طرف، در این نهضت، روحانیون سیاسی‌تر شده و در یک انقلاب و تحول نقش‌آفرینی کردند، و از سوی دیگر، تعارض آنان با بدنه دولت آشکار شد و در ادامه به دلیل برآمدن تجدد، روابط بخشی از روحانیت با دولت، تیره‌تر گردید.

این تیرگی از زمان آغاز سلطنت رضا شاه و به تدریج گذاشتن. از سال ۱۳۰۷ به مدت هفت سال با بحث از اتحاد البسه، کنترل مجلس شورا، و بتدریج آغاز نوگرایی، از نفوذ روحانیت کاسته شد. دوره‌ای که رضا شاه، تجربه اول خود را برای جدا کردن روحانیون از حکومت، بلکه تضعیف نفوذ آنان تجربه کرد. در دوره دوم، یعنی از سال ۱۳۱۴ رویکرد رضا شاه تقریباً حذف کامل روحانیت و از بین بردن آخرین نفوذ اجتماعی و سیاسی آنان بود.

اسناد ارائه شده در اینجا، گوشه‌ای از فعالیت‌های اجتماعی و حضور روحانیون و نیز مناسبات آنان را با قشرهای مختلف بویژه مجلس شورا نشان می‌دهد. تنوع اسناد کاملاً روشن بوده و هر کدام آنها برای روشن کردن گوشه‌ای از مسائل مربوط به تاریخ روحانیت در ایران سودمند است. بخشی از این اسناد دربارهٔ مبحث اتحاد البسه است که یکی از تحولات مهم اجتماعی این دوره برای ورود به عصر تجدد اجباری است که دستگاه پهلوی آن را طراحی کرده بود. در این زمینه بخصوص از برخی از تلاشهایی که در مجلس در این باره صورت گرفت، آگاه خواهیم شد.

یکی دیگر از ویژگی‌های این اسناد، معرفی شماری از چهره‌های روحانی آن دوره است که آگاهی‌های ما از آنان اندک است. طبعاً اطلاعات موجود به شناخت چهره‌های دیگری از روحانیون و مواضع آنان کمک خواهد کرد.

بیشتر این اسناد، نامه‌های عرایض است که روحانیون به مجلس نوشته‌اند یا کسانی درباره برخی از روحانیون آنها را تنظیم کرده‌اند. بدین ترتیب اسناد یاد شده، با قید این که معلوم نیست همه مدعیات درون آنها درست گزارش شده باشد، می‌تواند به شناخت موقعیت روحانیت در این دوره سخت برای آنها، کمک کند.

باز هم درباره این اسناد، تأکید می‌کنیم که نباید محتویات آنها را کاملاً تلقی به قبول کرد. این قبیل اسناد، معمولاً مطالبی است که قضاوت دقیقی درباره صحت و سقم آن نمی‌توان کرد و نیاز به بررسی بیشتر دارند.

از خانم‌ها مشرعی و شهماری که از همکاران تلاشگر ما در مرکز اسناد کتابخانه مجلس هستند، سپاسگزاریم و امیدواریم مجلدات بعدی این مجموعه اسناد روحانیت را نیز آماده کنند. و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین

رسول جعفریان

ریاست کتابخانه، موزه و مرکز اسناد

مجلس شورای اسلامی

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۹
مقدمه.....	۱۳
فهرست موضوعی اسناد.....	۲۵
بخش اول: اسناد روحانیت دوره هفتم مجلس شورای ملی.....	۴۹
بخش دوم: اسناد کمیسیونها و انتخابات نمایندگان روحانی دوره هفتم مجلس شورای ملی.....	۱۱۳
بخش سوم: اسناد روحانیت دوره هشتم مجلس شورای ملی.....	۱۵۳
بخش چهارم: اسناد انتخابات نمایندگان روحانی دوره هشتم مجلس شورای ملی.....	۱۹۱
بخش پنجم: اسناد روحانیت دوره نهم مجلس شورای ملی.....	۲۰۵
بخش ششم: اسناد انتخابات نمایندگان روحانی دوره نهم مجلس شورای ملی.....	۲۲۹
بخش هفتم: اعتبارنامه نمایندگان روحانی در ادوار هفتم، هشتم و نهم مجلس شورای ملی.....	۲۴۵
آلبوم تصاویر و نمونه اسناد.....	۲۷۹
نمایه ها.....	۲۹۹
نامها و القاب.....	۳۰۱
جایها.....	۳۰۹
سازمانها و نهادها.....	۳۱۱
کتابها و نشریات.....	۳۱۳
ملل و نحل و خاندانها.....	۳۱۳
گونه ها.....	۳۱۳
پیشه ها و مناصب.....	۳۱۵

پیشگفتار

مرکز اسناد کتابخانه مجلس شورای اسلامی به عنوان غنی‌ترین آرشیو پارلمانی کشور که بازگوکننده تاریخ نهادهای شان دوکراسی و نهاد قانون‌گذاری در کشور است، اسناد مهمی را از روحانیت شیعه به عنوان یکی از ارکان مؤثر در جنبش‌های آزادی‌خواهی در تاریخ معاصر ایران در دل خود جای داده است که یقیناً حاوی اطلاعات بسیار ارزشمندی نیز هستند. این مرکز دارای اسناد بسیار مهم تاریخی و سیاسی ایران از آغاز مشروطه است و مقادیری از این اسناد مربوط به روحانیت می‌باشد.

اسناد روحانیت و مجلس مربوط به ادوار دوم تا ششم در ۴ مجلد در طی سال‌های گذشته توسط استاد عبدالحسین حائری و سرکار خانم منصوره تگدین‌پور منتشر گردیده که مورد استقبال وسیع پژوهشگران و محققین واقع شده است. این دو مجلد، اسناد مربوط به روحانیت و مجلس در ادوار هفتم تا نهم (محدوده زمانی ۱۲ مهر ۱۳۰۷ تا ۲۴ فروردین ۱۳۱۴ هجری شمسی) موجود در آرشیو مرکز اسناد کتابخانه مجلس مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است. این اسناد بیانگر اقدامات، شکوائیه‌ها، خواسته‌ها، سوابق خدمتی و فعالیت روحانیون و نمایندگان روحانی در مجلس می‌باشد. اسناد مورد بررسی از مجموعه اسناد عرایض، انتخابات، کمیسیون‌ها و اعتبارنامه‌های دوره هفتم تا نهم مجلس شورای ملی انتخاب شده است.

روش کار بدین صورت بود که تمامی اسناد دوره‌های هفتم تا نهم مجلس بازشناسی و

اسناد مربوط به روحانیون استخراج شد و اسامی موجود در این اسناد با کتاب‌های مرتبط با تشیع و مراجع روحانیت مستند گردید و در این میان، برخی از اسناد مستخرج به دلیل عدم تطبیق با کتاب‌های مرجع و تشابه اسمی، از بررسی و ردیف کار خارج گردید.

در ابتدا اسناد مزبور به سه دوره مجزاً اعم از دوره‌های هفتم، هشتم و نهم تقسیم و سپس در هر دوره، اسناد به صورت موضوعی تفکیک شد. به نحوی که اسناد عرایض، انتخابات و اعتبارنامه‌های نمایندگان روحانی، هر کدام در بخش‌های جداگانه‌ای قرار گرفتند. در نهایت مجموعه اسناد روحانیت به ۷ بخش مجزاً به شرح ذیل تقسیم گردید:

بخش اول: اسناد روحانیت دوره هفتم مجلس شورای ملی

بخش دوم: اسناد کمیسیون‌ها و انتخابات نمایندگان روحانی دوره هفتم مجلس شورای ملی

بخش سوم: اسناد روحانیت دوره هشتم مجلس شورای ملی

بخش چهارم: اسناد انتخابات نمایندگان روحانی دوره هشتم مجلس شورای ملی

بخش پنجم: اسناد روحانیت دوره نهم مجلس شورای ملی

بخش ششم: اسناد انتخابات نمایندگان روحانی دوره نهم مجلس شورای ملی

بخش هفتم: اعتبارنامه‌های نمایندگان روحانی ادوار هفتم تا نهم مجلس شورای ملی
اسناد موجود به ترتیب زمان نگارش و به تاریخ هجری خورشیدی تنظیم گردیده است؛ همچنین عنوان‌بندی اسناد با توجه به محتوای آن‌ها انجام گرفته و تا حد امکان زندگی‌نامه برخی از نمایندگان روحانی و رجال سیاسی در پانویس ذکر شده است.

از جمله مشکلاتی که در زمینه بازیابی اسناد روحانیت وجود داشت، شناسایی این قشر در آن دوره زمانی و نداشتن اسامی تمامی روحانیون به استثنای اسامی نمایندگان روحانی بود؛ به نحوی که لازم شد کلیه اسناد این سه دوره بازیابی گردد البته به منظور تبیین بیشتر موضوع و بررسی فراگیرتر، اسنادی که غیرمستقیم نیز به نحوی به روحانیون مربوط می‌شد - خصوصاً اسناد عصر دوم مشروطه و سلطنت رضاشاه پهلوی که عده روحانیون مجلس در آن کمتر و اسناد مربوط به ایشان نیز بالطبع ناچیز به نظر می‌رسیدند - هم بازیابی و ارائه گردید.

برای دستیابی پژوهشگران به اصل سند، در پانویس بعضی صفحات، علانمی به صورت اختصاری آمده است که بیانگر عناوین خاصی به شرح ذیل می‌باشد:

ع: عرایض

م: دوره مجلس شورای ملی

الف: انتخابات

ک: کارکن

ج: جزوه‌دان

پ: پوشه

هنگام مطالعه اصل سند، گاه کلماتی ناخوانا یا از قلم افتاده بوده و یا با تردید خوانده می‌شدند که در این صورت آن عبارات در داخل قلاب قرار داده شده‌اند. امید است بتوانیم اسناد روحانیت و مجلس مربوط به ادوار بعد را نیز در اختیار محققین ارجمند قرار دهیم تا راهنما و راهنمایی برای تکمیل پژوهش‌های ایشان در این زمینه باشد چرا که هدف اصلی این پژوهش شناساندن هرچه بهتر روحانیت به جامعه و نقش سیاسی و اجتماعی آن‌ها است.

در پایان، بر خود لازم می‌دانیم از ریاست محترم کتابخانه مجلس شورای اسلامی حجت‌الاسلام و المسلمین جناب آقای دکتر رسول جعفریان و نیز مدیریت محترم مرکز اسناد مجلس جناب آقای دکتر علی ططری به‌خاطر راهنمایی‌های ارزنده ایشان در خصوص شیوه تدوین این رساله و فرصتی که برای بررسی این اسناد در اختیار نگارندگان نهادند، کمال سپاس و امتنان را ابراز داریم. همچنین از سرکار خانم منصوره تدین‌پور به‌خاطر راهنمایی در انتخاب اسناد، جناب آقای روح‌الله طهموری ویراستار مقدمه حاضر، سرکار خانم مهربان بیری دیزج حروفچین این مجموعه و تمام عزیزانی که در انجام این مهم ما را یاری داده‌اند، سپاسگزاری می‌نماییم.

مشرعی - شهماری

پاییز ۱۳۹۰

مقدمه

بدون شک نقش روحانیت شیعه در ایران در مبارزات دو سده اخیر، نقشی است مؤثر و تأثیرگذار بر تمام جریانات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی کشور.

در این مجال بررسی جریانات حاکم بر فضای سیاسی نیازمند شناسایی تمام اقشار یک اجتماع است. به ویژه بعد از انقلاب مشروطه ایران (۱۲۸۵ هجری شمسی) چند طبقه تأثیرگذار در این جریان مؤثر بودند و بعدها در تمام تحولات اجتماعی تاریخ معاصر ایران جریان ساز شدند که در رأس آنها می توان به طبقات روحانیت، تجار و همچنین روشنفکران اشاره نمود؛ یقیناً روحانیون نقش بسیار مهمی در انقلاب مشروطیت داشتند.

البته این روند از سال ها قبل شکل گرفته بود؛ به ویژه نقش روحانیت در قیام تنباکو که مقدمه ای بر نزدیکی بیشتر مردم و روحانیت به شمار می رفت، قابل توجه بود. یکی دیگر از موارد قابل بررسی در این باب، موضوع الغای کاپیتولاسیون است. الغای کاپیتولاسیون اگر در بافت سیاست داخلی ایران نگریسته شود شاید بخشی از تغییر نهادینی به شمار آید که در رابطه میان دین و دولت رخ داده است، تا حدی از آن رو که قدرت های غربی اصرار داشتند در صورتی لغو کاپیتولاسیون را بپذیرند که ایران یک نظام قضایی به سبک غرب داشته باشد که تضمین کننده امنیت غریبان در دادگاه های ایران باشد. همچنین الغای کاپیتولاسیون به معنای پایان دادن به انحصار علما در سلطه بر محاکم قضایی در درون ایران به شمار می رفت. این پافشاری خارجیان در

اینکه ایران باید دادگاه‌هایی به شیوه غرب داشته باشد با نظر خود رضاشاه نیز سازگار بود که عقیده داشت نهادهای غربی را باید در ایران تقویت کرد. نظام دادگاهی جدید باعث می‌شد که روحانیون یکی از مهمترین منابع درآمد و معاش خود را از دست بدهند. در عمل این کار دست تشیع را به عنوان یک مذهب رسمی دولتی کوتاه می‌کرد. این اقدام همراه با حمله دیگر پهلوی به شکل‌های سنتی زمین‌داری از جمله اوقاف مذهبی، امنیت مالی طبقه روحانی را بیش از پیش تضعیف می‌نمود.^۱

مطالعه نقش نهادهای مختلف جامعه از راه‌های مؤثر در شناخت هر چه بهتر جامعه و تحولات آن است. نهاد روحانیت در ایران معاصر همواره مانند یک عامل مؤثر در جامعه‌پذیری عمل کرده است؛ خصوصاً اینکه قدرت بیان و منشأ مردمی روحانیون را نباید در ایفای نقش آنان در پروسه تحولات سیاسی و اجتماعی ایران نادیده گرفت.^۲

عبدالهادی حائری معتقد است:

باور عمومی آگاهان به تاریخ ایران به درستی آن است که مهمترین نیروی پشتیبان انقلاب مشروطیت همانا علما بودند. اگر آنان انقلاب را تأیید نمی‌کردند، مسلماً در نطفه خفه می‌شد.^۳

کسروی نیز در این باره می‌گوید:

جنبش مشروطه را در ایران آقایان طباطبایی، بهمانی و دیگران پدید آوردند ولی دیده می‌شود در روزنامه‌ها و کتاب‌ها میرزا نصرالله خان مشیرالدوله را [به عنوان] بنیانگذار آن ستودند، در حالی که مشیرالدوله هیچ کوششی در آن راه نکرد.^۴

اما از دیدگاه آدمیت:

روشنفکران و روحانیون هر دو از نیروهای مؤثر اجتماع بودند و هر کدام قوت و ضعفی داشتند. ارزش واقعی و سهم هیچ کدام را در به وجود آوردن جنبش ملی مشروطیت نباید

۱. کرونین، استقانی، رضاشاه و شکل‌گیری ایران نوین (تهران: جامی، ۱۳۸۲): ص ۱۲۳.

۲. علویان، مرتضی، روحانیت و جامعه‌پذیری سیاسی (قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۶، چاپ دوم): ص ۸۵.

۳. ازغندی، علیرضا، تاریخ تحولات سیاسی و اجتماعی ایران، ج ۱ (تهران: سمت، ۱۳۷۹): ص ۱۴۱.

۴. حائری، عبدالهادی، تشیع و مشروطیت در ایران و نقش ایرانیان مقیم عراق (تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۰): ص ۲.

۵. کسروی، احمد، تاریخ مشروطه ایران، (تهران: مجید؛ صدای معاصر، ۱۳۷۹): ص ۶۳.

نادیده گرفت. این خود مستلزم سنجش قدرت معنوی هر کدام است و روحانیون عامل مؤثر و اصلی هیجان ملی به شمار می‌رفتند. قدرت آنان در نفوذی بود که در افکار عامه و طبقه متوسط یعنی کسبه و تجار داشتند و پیشوایان روحانیون سید محمد طباطبایی، شیخ فضل‌الله نوری مازندرانی و سید عبدالله بهبهانی بودند.^۱

روحانیت سعه که از زمان صفویه قدرت و قوام بسیاری یافت و در امور دینی و دنیوی حاکم اختارات بسیاری بود، از زمان نادرشاه سلطه گذشته را از دست داد. از طرفی دولت قاجاریه، روحانیت را قدرتی رقیب می‌پنداشت و با جدا کردن امور شرعی از امور عرفی و اختصاص امور عرفی به دولت، درصدد تضعیف روحانیت برآمد و از سوی دیگر پیشرفت علوم و معارف اروپایی سبب شد که دستگاه روحانیت که در گذشته قلمرو آن به همه جنبه‌های معنوی و علمی جامعه کشیده می‌شد، به صورت یک دستگاه مندرس و کهنه جلوه کند و بر اثر آن، دو جریان مختلف در نزد روحانیون به وجود آید؛ یکی تعصب در قشری بودن و اکتفا به ظواهر و تشریفات خارجی منهای روح خلاق و هدف غایی دین و دیگری کوشش در انطباق اصول و مبانی دین با پیشرفت‌های جدید و جهاد در راه تعالی جامعه؛ مبلغینی از قبیل سید جمال‌الدین اسدآبادی فلسفه این مبارزات را برای پیروان طریقه اخیر روشن کرده بودند.

روحانیون از دیرگاه سمت رهبری معنوی بر مردم داشتند؛ از حل مسائل خانوادگی و احوال شخصی گرفته تا امور مربوط به داد و ستد؛ و بالأخره زندگی دینی آنان با روحانیت عجین بود. در حقیقت روحانیون و بازاریان دو دسته از مردمان مؤثر شهر بودند و مکمل و محتاج یکدیگر، و در واقع، گردانندگان جشن مشروطیت^۲ با این همه همچنان که طبقه بورژوازی تاجر و اصناف در صحنه پارلمان سهم بسزایی به دست نیاوردند روحانیون نیز جز در عصر اوّل مشروطیت که در حدود یک چهارم کرسی‌های

۱. آدمیت، فریدون، *فکر آزادی و مقدمه نهضت مشروطیت*، (تهران: سخن، ۱۳۴۰)؛ ص ۲۴۴.

۲. شجیعی، زهرا، *نمایندگان مجلس شورای ملی در بیست و یک دوره قانون‌گذاری* (تهران: انتشارات مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، ۱۳۰۴)؛ ص ۱۰.

مجلس را در دست داشتند، در دو عصر بعدی مشروطیت به خصوص در دوره دموکراسی جدید تعداد ایشان به طور محسوسی کاهش یافت.

همچنان که جدول شماره ۱ نشان می دهد این نسبت از ۲۴ درصد در عصر اول مشروطیت به ۱۱ درصد در عصر دوم و ۳ درصد در عصر سوم مشروطیت می رسد. همان طور که از جدول شماره ۲ برمی آید کاهش نسبت روحانیون از دوره چهارم قانون گذاری شروع می شود و سپس به طور متوالی ادامه می یابد. در حالی که در دوره سوم قانون گذاری نزدیک به یک سوم از زمره روحانیون هستند، این نسبت در پایان عصر دوم مشروطیت به یک ششم و در دوره نوزدهم و بیستم به کمتر از یک درصد تنزل می یابد.^۱

عصر اول مشروطیت	عصر دوم مشروطیت	عصر سوم مشروطیت
۲۴٪	۱۱٪	۳٪

جدول ۱. وضع نمایندگان روحانی در سه عصر مشروطیت^۲ بر حسب درصد

دوره اول	دوره دوم	دوره سوم	دوره چهارم	دوره پنجم	دوره ششم	دوره هفتم	دوره هشتم	دوره نهم
۲۰	۲۵	۳۱	۲۳	۲۵	۲۳	۱۷	۱۰	۹

جدول ۲. وضع نمایندگان روحانی بر حسب درصد

۱. شجیعی، همان: ص ۱۹۴.

۲. عصر اول، ادوار اول تا پنجم؛ عصر دوم، ادوار ششم تا دوازدهم؛ و عصر سوم، ادوار سیزدهم تا بیست و چهارم مجلس شورای ملی را شامل می شود.

نگاهی گذرا به وقایع سیاسی و قوانین مرتبط با روحانیون در دوره پهلوی اول

الف) حوادث

- حادثه قم

تاریخ سیاسی ایران در نوروز ۱۳۰۶ حادثه مهمی را پشت سر نهاد. تا آن زمان رضاشاه توانسته بود به هر تدبیر روابط خود را با روحانیت - البته به جز مدرّس - محترمانه نگه دارد و برخوردی ظاهر نشود؛ در عین حال او که می‌دانست نخواهد توانست آقای حائری و در نتیجه حوزه علمیه قم را با خود همراه کند، از موقعیت مهاجرت علمای نجف به تهران استفاده نمود و به سید ابوالحسن اصفهانی و آقای نائینی به نهایت نزدیک شد. تا آن زمان، علمای شهرستان‌ها نیز با تأکیدی که رضاشاه به عوامل نظامی خود در رعایت آن‌ها کرده بود با حکمت او روابط خوبی داشتند. همین ترندها مانع از آن می‌شد که علما با مدرّس علیه شاه هم‌رای باشند. عید نوروز موقعیت تازه‌ای به وجود آورد؛ هم برای مدرّس که می‌خواست به حوزه بماند که چقدر در شناخت رضاشاه به خطا رفته‌اند، هم برای رضاشاه که می‌خواست قدرت خود را به قم بشناساند؛ حادثه چنین رخ داد که همسر شاه (ملکه تاج‌الملوک مادر ولیعهد) با چند نفر از دوستان تازه‌ای که از همسران رجال پیدا کرده بود، راهی قم شد. ساعتی پس از تحویل سال، زائران متوجه شدند که در یکی از حجره‌های دور صحن پنج شش تن از خانم‌ها نشسته‌اند؛ لحظاتی بعد صحنه‌های عجیبی به نظر زوّار رسید. خانم‌ها چادرهای سیاه را از سر برداشتند تا چادر نمازهای گلدار نازک بر سر کنند. غافل از اینکه تمام چشم‌ها متوجه آن‌هاست. لحظه‌ای بازوها و سر و گردن برهنه‌شان بیرون افتاد؛ ناله و تفرین از مردم برخاست؛ خادمی از خلّام حرم فریاد برداشت و کم‌کم غائله بالا گرفت و زائران که چند صد تن بودند و شیخ محمدرضا بافقی از علمای قم و مدرّس حوزه را که نماینده آقای حائری در جمع‌آوری وجوه شرعی نیز بود از حجره خود به میدان کشیدند. با تهدید و تذکر آقای بافقی، خانواده شاه با ترس و وحشت به خانه تولیت گریختند. خبر به شاه

رسید او ابتدا قصد داشت صرفاً امیر احمدی را روانه کند اما بعداً خود نیز راهی شد. با رسیدن او به قم آشوب بزرگی به وجود آمد. در صحن حرم، شاه خود هر معممی را که دید به چوب بست. تا بالاخره آقای بافقی پیرمرد محترم را از حجره‌اش و از لابه‌لای کتاب‌ها بیرون کشیدند و در صحن به فلک بستند. عملاً در قم حکومت نظامی برپا شد. آقای جباری که می‌دانست دیکتاتور در انتظار بهانه‌ای است تا قم را به توپ ببندد - چنانچه در صحن تهدید کرده و سپس با کفش داخل حرم شده بود - دستور داد که هیچ‌کس درباره‌ی شیخ محمد رضا سخن نگوید. شیخ را به زندان قصر انداختند و سر و صداها خوابید تا اینکه چند ماه بعد به شفاعت حاج مخبر السلطنه آزاد شد و مجبور به سکونت در بیرون از شهر قم گردید. و این همان سردار سپه بود که در ابتدای کار پیشاپیش دسته‌های عزاداری کاه بر سر می‌ریخت و به تمثال حضرت علی مفتخر بود. ضربه‌های عصایی را که از مدرّس، سید اسدالله خراقانی و سید محمدتقی گلستانه خورده بود، تحمل داشت چرا که آنان مردان دین بودند اما اینک با استقرار بر سریر سلطنت لزومی به رعایت روحانیون نمی‌دید.^۱

- دستگیری و شهادت سید حسن مدرّس

سید حسن مدرّس از علما و نمایندگان برجسته، مبارز و ضدّ استبدادی مجلس شورای ملی ایران در قرن چهاردهم هجری است. وی همزمان با تشکیل دوره دوم مجلس شورای ملی از سوی آخوند خراسانی و شیخ عبدالله مازندرانی - مطابق اصل دوم متمّم قانون اساسی - به عنوان یکی از مجتهدین طراز اوّل به مجلس شورای ملی معرفی گردید و از سوی مجلس نیز پذیرفته شد و تا دوره ششم به عنوان نماینده مردم تهران در مجلس شورای ملی حضور داشت.

مدرّس در انتخابات دوره پنجم مجلس شورای ملی که در اواخر ۱۳۰۲ برگزار شد، علی‌رغم اعمال نفوذ نظامیان و ماموران شهربانی، به نمایندگی مردم تهران انتخاب گردید.

۱. بهنود، مسعود، دولت‌های ایران از سیدضیاء تا بختیار (تهران: انتشارات علمی، ۱۳۶۹، چاپ سوم)، ص ۹۵.

و از طرفی رضاخان به فرمان احمدشاه به نخست‌وزیری منصوب شد. طرفداران رضاخان در داخل و خارج برای برچیدن رژیم قاجار و روی کار آمدن رضاخان، زمزمه ایجاد جمهوری در کشور را سر دادند. مدرّس که به نیت اصلی رضاخان و طرفدارانش پی برده بود، با تغییر رژیم به مخالفت برخاست.

رضاخان که مخالفت شدید مدرّس و نگرانی و اعتراض بسیاری از علما را از ایجاد جمهوری مشاهده کرد طی اعلامیه‌ای انصراف خود را از ایجاد جمهوری اعلام نمود و برای اطمینان دادن به علما به قم رفت و با علمای آنجا دیدار کرد. مدرّس که در مجلس در اقلیت قرار داشت از هر فرصتی جهت افشای شخصیت دیکتاتوری رضاخان استفاده می‌نمود و مخالفان مدرّس نیز از ایجاد نطق وی در مجلس جلوگیری می‌کردند.

همچنین در دوره ششم مجلس، بار دیگر مدرّس و تعداد دیگری از نمایندگان مستقل و مخالف رضاخان به مجلس راه یافتند ولی در انتخابات دوره هفتم که تحت نظارت شدید مأموران نظامی برگزار شد، اعلام گردید که مدرّس حتی یک رأی هم نیاورده است. مدرّس که امکان ورود به مجلس را از دست داده بود، دیگر امکاناتی برای ابراز مخالفت نداشت و رضاخان که مترصد چنین فرصتی بود، دستور دستگیری او را صادر کرد.^۱ در ۱۶ مهر ماه ۱۳۰۷ سرتیپ محمد درگاهی رئیس نظمیه به اتفاق عده‌ای آژان وارد منزل سید حسن مدرّس می‌شوند تا وی را دستگیر نمایند. بین مدرّس و درگاهی زدوخورد آغاز می‌شود. چون تعداد مأمورین زیاد بود مدرّس را به سختی مضروب و معجروح می‌نمایند و او را کشان‌کشان از خانه خارج کرده و سوار اتومبیل نموده و به خارج از تهران می‌برند. سرانجام در شهر خواف واقع در سرحد ایران و افغان او را در محبس نظمیه زندانی می‌کنند.^۲

وی قریب ۹ سال در زندان خواف در نهایت سختی به عبادت مشغول بود ولی باز هم رضاشاه از این پیرمرد نحیف که فقط پوست و استخوانی از او باقی مانده بود

۱. رجایی، محمدحسن، علمای مجاهد (تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۲)؛ ص ۴۵۶.

۲. عاقلی، باقر، روزشمار تاریخ ایران از مشروطه تا انقلاب اسلامی، ج ۱ (تهران: گفتار، ۱۳۷۶)؛ ص ۲۳۵.

صرف نظر نکرد و او را به زندان کاشمر انتقال داد و سرانجام در سال ۱۳۱۶ هـ.ش. وی را به شهادت رساند.^۱

۱- واقعه مسجد گوهرشاد

تأسیسات ۱۳۱۴ در فصل زیارت قانون «لباس متحدالشکل» به اجرا درآمده بود. رهبر حوزه علمیه قم و پیشوای شیعیان جهان (حاج شیخ عبدالکریم حائری) می‌دانست حکومت آماده کندن بنیان دیانت است. این بار نیز سکوت پیشه کرده بود اما با نطق بهلول، واعظ معروف در مسجد گوهرشاد جرقه به انبار باروت خورد. بهلول که تازه از هند و افغان به ایران آمده بود در آن سخنرانی پرشور به مسئله کلاه فرنگی پرداخت و سخن را به انتقاد از رژیم کشاند. مردم به هیجان آمده و به خانه مراجع بزرگ مشهد رفتند و سرانجام آنچه که با درایت آقای حائری در قم اتفاق نیفتاد، در مشهد رخ داد. رضاشاه با شنیدن خبر دانست که بهانه فراهم شده است. نقشه این بود که مشهد به شدت سرکوب شود و هر آنچه این سرکوبی بزرگتر می‌بود، رژیم بهتر می‌توانست از آن برای نقشه‌های بعدی خود استفاده کند.

شبی که رضاشاه، به سرلشکر ایرج مطبوعی فرمان حمله به مشهد را صادر کرد، محمد ولی اسدی (مصباح السلطنه) استاندار خراسان و نایب‌التولیه آستان قدس که با مراجع مذهبی روابط ویژه‌ای داشت، مشغول گفتگو با آنها بود. سرانجام او توانست علی‌رغم خواست شاه مراجع را از پیوستن به موج هیجانات مردم برای رفتن به مسجد گوهرشاد باز دارد. چنین بود که وقتی توپ‌ها و مسلسل‌ها به کنار مسجد رسید از بزرگان و علما کسی در آن نبود ولی بیش از هزاران تن از مردم به قتل رسیدند.^۲

(ب) قوانین

یکی از مهم‌ترین جنبه‌های حمله رضاشاه به قدرت روحانیون، اقدام او برای

۱. همو. رضاشاه و قشون متحدالشکل (تهران: نامک، ۱۳۷۷)، ص ۴۶.

۲. بهنود، همان؛ ص ۱۳۱.

تصویب و اجرای یک نظام قضایی غیرمذهبی بدون مشارکت روحانیون بود. این اقدام عمدتاً با راهنمایی علی‌اکبر داور، وزیر دادگستری وقت، انجام گرفت که در دانشگاه ژنو در رشته حقوق تحصیل کرده بود. این اصلاحات در قیاس با بقیه اقدامات اجباری سریع رضاشاه در مسیر غربی کردن ایران نسبتاً با کندی و به تدریج انجام گرفت. سه مجموعه قوانین جداگانه مبتنی بر الگوهای غربی به مجلس پیشنهاد و تصویب شد؛ در سال ۱۳۰۴ ه. ش. قانون تجارت، در سال ۱۳۰۵ قانون جزاء و در سال ۱۳۰۷ قانون مدنی. قانون مدنی که امین بنانی آن را «غیرمذهبی کردن شریعت» می‌نامد ظاهراً تدوین آن مشکل‌تر از بقیه بود و به تدریج و با طی مراحل به اجرا گذاشته شد. در سال ۱۳۰۵ علی‌اکبر داور قانون پایه «وقتی» را به مجلس پیشنهاد کرده بود. شکل نهایی این قانون در ۱۸ اردیبهشت ۱۳۰۷ یعنی دو روز پیش از الغای رسمی قراردادهای کاپیتولاسیون که از یک سال پیش ایران آن‌ها را رد کرده بود، به تصویب مجلس رسید. در تئوری یک سیستم جدید، دادگاه‌های غیرشرعی برای به اجرا گذاشتن این قوانین تازه ایجاد شد اما در عمل تا مدتی امور قضائی هنوز کماکان در اختیار روحانیون بود اما حمله حکومت به روحانیون ادامه می‌یافت.^۱

در اردیبهشت ۱۳۱۱ محضرهای شرعی از حق ثبت اسناد ممنوع شدند و بدین ترتیب روحانیون از درآمد خود از طریق محضررداری محروم گشتند. در دی ماه ۱۳۱۵ مقرراتی وضع شد که طبق آن همه قضات چه فارغ التحصیلان دانشکده حقوق دانشگاه تهران یا یک دانشگاه خارجی و چه دیگران ملزم بودند امتحانات مخصوصی را بگذرانند و روحانیون دیگر اجازه نداشتند در دادگاه‌های غیرمذهبی به کار بپردازند.^۲

قانون متحدالشکل نمودن البسه یا یکسان‌سازی پوشش مردان یکی از اقدامات حکومت در دوران رضاشاه بود که در راستای تلاش وی برای بخشیدن چهره‌ای نو به جامعه ایران صورت گرفت و به سبب گستره شمول و نیز شیوه اعمال این قانون، در آغاز برای روحانیون مشکل‌ساز شد و در پایان نیز به سبب تغییر کلاه پهلوی به کلاه

۱. کرونین، استفانی، رضاشاه و شکل‌گیری ایران نوین (تهران: جامی، ۱۳۸۲)؛ ص ۱۲۵.

۲. کرونین، همان؛ ص ۱۳۶.

بین‌المللی (کلاه شاپو) واکنش عمومی مردم را برانگیخت و مقاومت مردمی در برابر آن به کشتار مسجد گوه‌رشاد مشهد انجامید.

قانون «متحدالشکل نمودن البسه اتباع ایران در داخله مملکت» در جلسه ششم دی ماه ۱۳۰۷ ه. ش. مجلس شورای ملی به تصویب رسید. طی آن مقرر شد: کلیه اتباع ذکور ایران که به موجب مشاغل دولتی دارای لباس مخصوص نیستند، ملبس به لباس متحدالشکل بشوند.

و آن دسته از کارکنان دولت نیز که به هنگام خدمت، از لباس مخصوص استفاده می‌کردند (مثلاً قضات) موظف شدند که در غیر موضع خدمت هم لباس یکسان بپوشند. در ماده دوم این قانون، هیئت گروه، از پوشیدن لباس یکسان معاف شدند؛ نخستین گروه مجتهدین صاحب اجازه از مراجع مسلم تقلید بودند، به شرط آنکه به «امور روحانی» اشتغال داشته باشند. بدین ترتیب روشن است که مراجع مسلم تقلید خود به خود از شمول این قانون خارج بودند و حرمت آنان باید حفظ می‌شد؛ به جز مجتهدین «مراجع امور شرعیه دهات، پیشکاران دارای محراب»، محدثین مأذون از جانب مجتهدین، طلاب و مدرّسین شیعه مذهب، مفتیان اهل سنت و روحانیون ایرانی غیرمسلمان از جمله گروه‌های دیگری بودند که این قانون شامل حال آنان نمی‌شد. تهیه لباس متحدالشکل برای بیشتر مردم آسان نبود و این امکان وجود داشت که عده‌ای به دلیل ناتوانی مالی از اجرای قانون خودداری نمایند لذا در ماده سوم، اخذ جریمه از شهرنشینان (از یک تا پنج تومان) و زندانی نمودن غیرمتمکنین و غیره‌نشینان (از یک تا هفت روز) به حکم محکمه پیش‌بینی و خواسته شد که وجوه خیریه یا خود در محل زیر نظر بلدیه به مصرف تهیه لباس برای «مساکین» آن محل برسد.

در ماده چهارم نیز زمان اجرای قانون، اول فروردین ماه ۱۳۰۸ مقرر شد. هیئت دولت موظف به تنظیم آیین‌نامه اجرایی یا به تعبیر آن زمان «نظامنامه» این قانون بود و پس از اینکه قانون در دهم دی ماه ۱۳۰۷ به توشیح شاه رسید، هیئت دولت در نشست مورخ ۳ بهمن ۱۳۰۷ خود آیین‌نامه اجرایی آن قانون را تصویب نمود.

از بررسی فصول و مواد آیین‌نامه اجرایی مصوب مشخص می‌شود که غرض از لباس متحدالشکل کلاه پهلوی و همه نوع لباس کوتاه شامل نیم تنه، پیراهن و شلوار، ممانعت از بستن شال بوده است. مراجع تقلید نیز اینگونه معرفی شده‌اند: «اشخاصی که مرجعیت و قبول عامه آن‌ها حیاتاً و میتاً، مسلم باشد» و حضرات آیات عظام شیخ محمدتقی شیرازی، آخوند خراسانی، ملاعبدالله مازندرانی، سیدمحمد کاظم یزدی از درگذشتگان و آیات عظام میرزا محمدحسین نائینی، سید ابوالحسن اصفهانی و حاج شیخ عبدالکریم حائری که در آن روزگار زنده بودند و مرجعیت تقلید شیعیان را برعهده داشتند، به عنوان مصادیق کسانی که اجازه اجتهاد آنان برای اشخاص، مورد پذیرش مأموران دولت قرار می‌گرفت و افراد را از پوشیدن لباس یکسان معاف می‌داشت، نام برده می‌شدند بر بنیاد این نظامنامه، متصدیان امور شرعیه دهات در صورت کسب اجازه از «مجتهد اعلم ایران» و احراز صلاحیت شخصی و اعتماد اهالی به آن‌ها می‌توانستند همچنان ملتزم به لباس روحانیت باشند و پیشنهاد می‌بایست در یکی از مساجد، دارای محراب و به امامت نیاز جماعت مشغول بوده باشند. در مورد مدرسین فقه و اصول بر طبق این نظامنامه، اجازه مراجع تقلید در کنار اجازه وزارت معارف، موجب مستثنی شدن از شمول قانون می‌شد اما در مورد طلاب، تنها «تصدیق طلبگی» صادر شده از سوی وزارت معارف به کار می‌آمد. وزارت معارف، موظف شد شرایط ارائه تصدیق طلبگی و در نتیجه، معافیت از پوشیدن لباس یکسان را مشخص و تنظیم کرده و به اطلاع عموم برساند. وزارت معارف نیز چنین کرد و نظامنامه امتحان طلاب و تشخیص مدرسین علوم منقول و معقول را مشتمل بر یازده ماده تهیه نمود و این موضوع در جلسه ۱۵ اسفند ماه ۱۳۰۷ به تصویب هیئت وزراء رسید. این نظامنامه زمان برگزاری امتحان را فروردین ماه هر سال، و مواد امتحانی آن آزمون را ادبیات فارسی، عربی، فقه، اصول و منطق اعلام کرد و ترکیب هیئت ممتحنه را نیز مشخص نمود و اینکه «یک نفر از علمای هر محل» می‌بایست جزو ممتحنین فقه و اصول قرار می‌گرفتند. پذیرفته شدگان در این آزمون، تصدیق طلبگی دریافت می‌کردند و وزارت معارف «سواد مصدق» این «تصدیق‌نامه‌ها» را در تهران به وزارت داخله و در ولایات

به اداره حکومتی ارسال می‌داشت تا گواهی معافیت طلاب از پوشیدن لباس متحدالشکل صادر گردیده و به آنان تحویل داده شود. این نظامنامه همچنین نحوه صدور تصدیق‌نامه مدرسی را مشخص ساخت و اعلام کرد که در پی برگزاری امتحان کتبی برای طلابی که به درجه مدرسی رسیده باشند، گواهینامه لازم را صادر خواهد نمود و مدرسین فعلی فقه و اصول و حکمت الهی در صورت داشتن اجازه تدریس از مراجع مسلم تقلید یا اشتغال پنج ساله به امر تدریس به موجب مدارک مثبت و یا پذیرفته شدن در امتحان نهایی وزارت معارف، صلاحیت دریافت گواهینامه مدرسی را خواهند داشت.

www.ketab.ir

فهرست موضوعی اسناد

فهرست موضوعی اسناد

شماره سند	تاریخ	موضوع	شماره صفحه
۱	۱۳۰۷/۸/۱۲	نامه وزارت مالیه به اداره تقنینیه مجلس شورای ملی راجع به واگذاری قریه آوه به شیخ محمدتقی مجتهد	۵۱
۲	۱۳۰۷/۸/۱۲	نامه محمدعلی خلیلی آیت الله زاده طهرانی به اداره تقنینیه مجلس در خصوص واگذاری قریه آوه به ورثه آیت الله حاج میرزا حسین حاج میرزا خلیل	۵۲
۳	۱۳۰۷/۸/۲۱	نامه مجلس به اداره خالصجات در خصوص ارسال سواد قانون واگذاری قریه آوه	۵۲
۴	۱۳۰۷/۹/۴	نامه وزارت مالیه به مجلس در خصوص ارسال سواد قانون انتقال قریه آوه	۵۳
۵	۱۳۰۷/۹/۲۲	پاسخ مجلس به اداره کل مالیات ابله تهران در خصوص قریه آوه	۵۳
۶	۱۳۰۷/۸/۲۶	نامه شیخ محمدباقر مشایخی خونساری (نماینده دوره اول خوانسار) به مجلس شورای ملی راجع به تقاضای پرداخت حقوق خود	۵۴
۷	۱۳۰۷/۱۰/۲	خلاصه نامه شیخ محمدباقر خونساری توسط مجلس	۵۵

۵۶	گزارشی از مجلس در خصوص رسیدگی به شکوائیه نمایندگان و کارکنان اداری دوره اول تقنینیه مبنی بر مطالبه مقرری خودشان	۱۳۰۷/۱۰/۲	۸
۵۷	نامه محمد کاظم مجتهد (نماینده دوره اول تربت حیدریه) در خصوص تقاضای پرداخت حقوق خود	۱۳۰۷/۱۱/۲	۹
۵۸	پاسخ مجلس شورای ملی به شیخ محمدکاظم مجتهد	۱۳۰۷/۱۲/۱۵	۱۰
۵۹	نامه سید کاظم مجتهد تبریزی به مجلس شورای ملی راجع به سوابق خدمت خود به دولت	۱۳۰۷/۹/۶	۱۱
۶۱	نامه سید کاظم مجتهد تبریزی به مجلس مبنی بر تقاضای استخلاص خود.	۱۳۰۷/۹/۶	۱۲
۶۱	گزارشی از مجلس در خصوص نامه سیدکاظم مجتهد تبریزی	۱۳۰۷/۹/۲۷	۱۳
۶۲	نامه آیت‌الله سید ابوالقاسم کاشانی به میرزا حسین خان دادگر (عدل‌الملک) رئیس مجلس شورای ملی مبنی بر توصیه نسبت به ارجاع شغل به آقا شیخ اسحق نوری	۱۳۰۷/۹/۲۵	۱۴
۶۴	نامه محمد باقر دست غیبی به مجلس شورای ملی در خصوص استعلام از حضور یا عدم حضور خود در مجلس در اوایل دوره چهارم مجلس شورای ملی	۱۳۰۷/۱۰/۳	۱۵
۶۵	نامه حاج سید شرفه از طرف اتحادیه واعظین شورای به مجلس شورای ملی مبنی بر تقاضای معافیت از لیحه اتحاد شکل البسه و تغییر لباس	۱۳۰۷/۱۰/۸	۱۶
۶۶	نامه سید ابوالحسن حائری‌زاده (مستشار دیوانعالی تمیز) به مجلس شورای ملی مبنی بر تقاضای تعیین تاریخ ورود و خروج وی در ادوار ثلاثه چهارم و پنجم و ششم تقنینیه مجلس جهت پرداخت مقرری	۱۳۰۷/۱۰/۱۱	۱۷
۶۷	پاسخ مجلس به آقامیرزا ابوالحسن حائری‌زاده	۱۳۰۷/۱۰/۱۵	۱۸

۶۸	نامه دختر آقا سیدحسن مجتهد به مجلس شورای ملی مبنی بر تقاضای افزایش مستمری مقرر شده پدرش در حق وی	۱۳۰۷/۱۱/۱۵	۱۹
۶۹	نامه شیخ ابوالحسن مرندی به مجلس شورای ملی در خصوص تولیت موقوفه مسجد دولت‌آباد مرند و شکایت از عزت‌الله خان مبنی بر تصرف رقبات موقوفه	۱۳۰۷/۱۱/۲۸	۲۰
۷۰	نامه میرزا حسین خان پیرنیا رئیس مجلس به شیخ ابوالحسن مرندی	۱۳۰۷/۱۰/۶	۲۱
۷۱	نامه سید محمد تدین رئیس مجلس به شیخ ابوالحسن مرندی	۱۳۰۴/۱۱/۱۴	۲۲
۷۲	سواد مرقومه مهدی قلی هدایت ریاست وزراء به وزارت معارف در خصوص تولیت موقوفه مسجد دولت‌آباد مرند	۱۳۰۶/۵/۲۴	۲۳
۷۲	سواد حکم تلگرافی وزارت معارف و اوقاف مبنی بر واگذاری تولیت موقوفه مسجد دولت‌آباد مرند به شیخ ابوالحسن مرندی	بی‌تا	۲۴
۷۳	گزارش مجلس راجع به شکوائیه شیخ ابوالحسن مرندی	۱۳۰۷/۱۲/۲۵	۲۵
۷۳	نامه مجلس به وزارت داخله در خصوص تصدیق تولیت ابوالحسن مرندی در موقوفه مسجد دولت‌آباد	۱۳۰۷/۱۲/۲۸	۲۶
۷۴	نامه مجلس به وزارت داخله در خصوص موضوع فوق	۱۳۰۸/۱/۲۷	۲۷
۷۵	نامه حسین سمیعی از وزارت داخله به مجلس در خصوص رسیدگی به تولیت مسجد دولت‌آباد توسط وزارت عدلیه و اوقاف	۱۳۰۸/۱/۳۱	۲۸
۷۶	نامه مجلس به وزارت اوقاف در خصوص تولیت مسجد دولت‌آباد	۱۳۰۸/۲/۲۵	۲۹
۷۶	نامه مجلس به ابوالحسن مرندی در خصوص تولیت مسجد دولت‌آباد مرند	۱۳۰۸/۳/۴	۳۰
۷۷	نامه ابوالحسن مرندی به رئیس مجلس شورای ملی در شکایت از عزت‌الله خان مبنی بر تصرف رقبات موقوفه مسجد دولت‌آباد	۱۳۰۸/۳/۲۱	۳۱
۷۸	خلاصه نامه شیخ ابوالحسن مرندی توسط مجلس	۱۳۰۸/۴/۸	۳۲

۷۸	نامہ تعدادی از اهالی قریہ دولت آباد مرند بہ آیت اللہ شیخ ابوالحسن مجتہد در شکایت از تعدیات مجیدالملک در قریہ مزبور	بی تا	۳۳
۷۹	گزارش حکومت مرند درباره اهالی قریہ دولت آباد مرند	۱۳۰۸/۹/۷	۳۴
۸۰	پاسخ دادگر رئیس مجلس بہ رعایای دولت آباد در خصوص شکایت آنها از تعدیات مجیدالملک	۱۳۰۸/۱۰/۸	۳۵
۸۰	نامہ محمدباقر عباقرش بہ مجلس شورای ملی راجع بہ خساراتی کہ بر اثر تصویب قانون متحدالشکل، متوجہ صنف عباقرش گردیدہ	۱۳۰۷/۱۲/۲۱	۳۶
۸۱	تصدیق نامہ حاجی میرزا حسین مجتہد و حاج میرزا عبدالحکیم مجتہد در تائید شیخ محمد حسین ناصری	۱۳۰۷/۱۲/-	۳۷
۸۲	نامہ محمدحسین ناصرالواعظین سبزواری بہ مجلس شورای ملی در خصوص معافیت از قانون اتحاد شکل البسہ	۱۳۰۸/۲/۲۰	۳۸
۸۳	نامہ شیخ محمدرضا بہ مجلس شورای ملی مبنی بر تقاضای استرداد ورقہ معافیت قانون اتحاد شکل البسہ خود از حکومت سبزوار	بی تا	۳۹
۸۴	نامہ محمدحسین ناصرالواعظین سبزواری بہ مجلس شورای ملی مبنی بر تقاضای رسیدگی بہ غرایض و رفع اجحافات حکومت سبزوار	۱۳۰۸/۳/۱	۴۰
۸۴	نامہ میرزا جلال الدین واعظزادہ بہ مجلس شورای ملی مبنی بر تقاضای استرداد ورقہ معافیت قانون اتحاد شکل البسہ خود از حکومت سبزوار	۱۳۰۸/۳/۶	۴۱
۸۵	نامہ اسحق موسوی بہ مجلس شورای ملی مبنی بر تقاضای معافیت از قانون اتحاد شکل البسہ	۱۳۰۸/۲/۳	۴۲
۸۷	نامہ چند نفر از علمای سقز بہ مجلس شورای ملی راجع بہ حقوق شرعی خود کہ ہمہ سالہ از مزارع اطراف سقز دریافت می داشتند و در نتیجہ معیزی قطع شدہ است	۱۳۰۸/۲/۶	۴۳

۸۸	نامه فیروز (شاهزاده نصرت الدوله) از وزارت مالیه به مجلس شورای ملی در خصوص عرضحال علماء سقز	۱۳۰۸/۳/۲۵	۴۴
۸۹	نامه جمعی از طلاب قزوین به مجلس شورای ملی مبنی بر تقاضای معافیت از قانون اتحاد البسه	۱۳۰۸/۲/۲۴	۴۵
۹۰	نامه رئیس مجلس شورای ملی به وزارت داخله راجع به ارسال سواد عرضحال طلاب قزوین و تقاضای رسیدگی	۱۳۰۸/۳/۱۶	۴۶
۹۰	پاسخ وزارت داخله به مجلس در خصوص اظهارات طلاب قزوین	۱۳۰۸/۳/۱۹	۴۷
۹۱	گزارش حکومت قزوین در خصوص عرضحال عده‌ای از طلاب	۱۳۰۸/۳/۲۴	۴۸
۹۱	نامه سرتیپ درگاهی رئیس کل تشکیلات نظمیه مملکتی به رئیس مجلس شورای ملی مبنی بر ارسال سند جواز معافیت از نظامنامه اتحاد شکل البسه حاج امام جمعه خونی	۱۳۰۸/۲/۲۵	۴۹
۹۲	تذکره اف‌مجتهدین زنجان راجع به صدور اجازه روایت بواسطه اوراق رسمی به عده‌ای از آنان و اعتراض به جمع‌آوری آن اوراق برخلاف قانون	۱۳۰۸/۳/۶	۵۰
۹۳	نامه وزارت جنگ به رئیس مجلس شورای ملی در خصوص بدهی مجدد شبانی (نماینده زنجان) به خزانه‌داری کل کشور	۱۳۰۸/۴/۲۴	۵۱
۹۴	نامه سید عبدالله لشته نشانی امام جماعت مسجد جامع تقه‌الاسلام سابق) به رئیس مجلس مبنی بر تقاضای صدور جواز تذکره مسافرت به عتبات عالیات	۱۳۰۸/۶/۱۹	۵۲
۹۵	نامه مهدقلی هدایت ریاست وزراء به رئیس مجلس شورای ملی در خصوص ارسال جواز صدور تذکره مسافرت عتبات آقا سید عبدالله لشته نشانی	۱۳۰۸/۸/۲	۵۳
۹۶	گزارش مجد ضیائی از کمیسیون خارجه به هیئت رئیسه مجلس شورای ملی در خصوص مقاوله مبادلات امانات پستی بین دولتین ایران و شوروی	۱۳۰۸/۷/۷	۵۴

۵۵	۱۳۰۸/۷/۱۵	نامه حاج میرزا محمود جعفران تاجر سبزواری به مجلس شورای ملی در شکایت از مداخلات و تصرفات حاجی میرزا حسین مجتهد و پسرش در املاک وی	۹۶
۵۶	۱۳۰۸/۷/۱۸	نامه محمدعلی صفی‌آبادی به مجلس در شکایت از مداخلات میرزا حسین مجتهد در املاک وی	۹۸
۵۷	۱۳۰۸/۸/۱۲	نامه مجلس به وزارت عدلیه در خصوص گفتگوی ملکی حاج میرزا محمود تاجر سبزواری و میرزا حسین مجتهد	۱۰۰
۵۸	۱۳۰۸/۸/۱۸	پاسخ مجلس به محمدعلی صفی‌آبادی	۱۰۰
۵۹	۱۳۰۸/۸/۱۹	نامه رعایای سبزوار در شکایت از تصرفات ملکی میرزا حسین مجتهد و پسرش	۱۰۱
۶۰	۱۳۰۸/۸/۱۹	نامه حاج موسی جعفری لنگرودی به مجلس شورای ملی مبنی بر تقاضای حل و تفسیر قوانین مصوبه راجع به اتحاد شکل، محدثین و احکام تکلیفی	۱۰۲
۶۱	۱۳۰۸/۸/۲۷	نامه شیخ بشیر اردبیلی به مجلس شورای ملی مبنی بر تقاضای صدور اجازه تدریس فقه و تصدیق نامه دولتی	۱۰۳
۶۲	بی تا	تصدیق نامه ابوالحسن موسوی اصفهانی در تأیید شیخ بشیر اردبیلی	۱۰۴
۶۳	بی تا	تصدیق نامه علماء اعلام (یونس الموسوی) آقامیرحی‌الدین، آقامیر شجاع‌الدین و حاجی شیخ عبدالکریم مجتهد قمی) در تأیید شیخ بشیراز اردبیلی	۱۰۵
۶۴	۱۳۰۸/۱۰/۴	نامه رئیس مجلس شورای ملی به وزارت معارف و اوقاف راجع به ارسال سواد مکتوب شیخ بشیر اردبیلی	۱۰۶
۶۵	۱۳۰۹/۱/۱۲	نامه شیخ محمدعلی نائینی (سلطان‌الواعظین سابق) به مجلس شورای ملی در شکایت از میرزا علی محمد نائینی	۱۰۷
۶۶	۱۳۰۴/۱/۱۴	استشهادیه علماء، خوانین و سادات نائین در تأیید عرایض شیخ محمد علی نائینی	۱۰۸

۶۷	۱۳۰۷/۱۰/۴	طرح پیشنهادی تعدادی از نمایندگان دوره هفتم مجلس شورای ملی درباره قانون متحدالشکل شدن لباس در ایران	۱۱۵
۶۸	بی تا	جریان قانونی طرح متحدالشکل شدن لباس در ایران، در مجلس شورای ملی	۱۱۷
۶۹	۱۳۰۷/۱۰/۶	پیشنهاد تعدادی از نمایندگان دوره هفتم مجلس شورای ملی در خصوص مواد ۲ و ۳ قانون متحدالشکل البه	۱۱۹
۷۰	۱۳۰۷/۱۰/۹	قانون متحدالشکل شدن البسه اتباع ایران در داخله مملکت مصوب ۶ دی ماه ۱۳۰۷ شمسی	۱۲۱
۷۱	۱۳۰۷/۳/۳	نامه‌ای از علمای اعلام کرمان به مجلس شورای ملی در شکایت از طرز تشکیل انجمن نظارت و ترتیب جریان انتخابات آنجا	۱۲۲
۷۲	۱۳۰۷/۳/۵	نامه شریعتمدار احمدی به مجلس شورای ملی مبنی بر تقاضای رسیدگی به عریضه علماء اعلام و حوزه علمیه کرمان در موضوع تجدید انجمن نظارت انتخابات آنجا	۱۲۳
۷۳	۱۳۰۷/۳/۷	نامه آقای از طرف عموم اهالی کرمان به مجلس شورای ملی در خصوص تجدید انتخاب انجمن نظارت انتخابات کرمان و لزوم حضور علمای اعلام در انجمن مزبور	۱۲۴
۷۴	۱۳۰۷/۳/۳۰	نامه مجلس شورای ملی به وزارت داخله در خصوص ارسال سواد عرضحال هیئت علماء رضوی کرمان جهت رسیدگی	۱۲۵
۷۵	۱۳۰۷/۴/۵	جوابیه وزارت داخله به مجلس شورای ملی مبنی بر اعلام وصول شکایت نامه هیئت علمیه رضوی کرمان	۱۲۵
۷۶	۱۳۰۷/۳/۳۰	نامه وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب آقای عبدالعزیز مفتی به نمایندگی دوره هفتم مجلس شورای ملی از طرف اهالی سفر	۱۲۶
۷۷	۱۳۰۷/۸/۱۴	گزارش شیخ‌هادی طاهری مخبر شعبه چهارم به مجلس شورای ملی در خصوص تصویب صحت نمایندگی ملا عبدالعزیز مفتی نماینده سفر	۱۲۷

۷۸	۱۳۰۷/۴/۲	نامه وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب آقای امین پورمحسن عراقی به نمایندگی دوره هفتم مجلس شورای ملی از طرف اهالی محلات و کمره.	۱۲۸
۷۹	بی تا	راپورت یوسف عدل مخبر شعبه ششم به مجلس شورای ملی در خصوص تصویب صحت نمایندگی امینپور محسن عراقی نماینده محلات و کمره.	۱۲۸
۸۰	بی تا	سواد ورقه هویت آقا امین پور محسن عراقی نماینده محلات و کمره.	۱۲۹
۸۱	۱۳۰۷/۴/۲	نامه وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب علی عمادی به نمایندگی دوره هفتم مجلس شورای ملی از طرف اهالی ساری.	۱۳۰
۸۲	۱۳۰۷/۸/۱۴	گزارش شیخ هادی طاهری مخبر شعبه چهارم به مجلس شورای ملی در خصوص تصدیق صحت نمایندگی علی عمادی نماینده ساری.	۱۳۱
۸۳	۱۳۰۷/۴/۳	نامه وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب اسمعیل عراقی به نمایندگی دوره هفتم مجلس شورای ملی از طرف اهالی عراق.	۱۳۲
۸۴	۱۳۰۷/۸/۱۴	گزارش مهدی ملک زاده مخبر شعبه پنجم به مجلس شورای ملی در خصوص تصویب صحت نمایندگی اسمعیل عراقی نماینده عراق.	۱۳۳
۸۵	۱۳۰۷/۴/۱۰	نامه وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب عبدالعلی خان طباطبائی دیبا به نمایندگی دوره هفتم مجلس شورای ملی از طرف شاهسونهای آذربایجان.	۱۳۴
۸۶	۱۳۰۷/۸/۱۴	گزارش یوسف عدل مخبر شعبه ششم به مجلس شورای ملی در خصوص تصویب صحت نمایندگی عبدالعلی خان طباطبائی دیبا نماینده شاهسون.	۱۳۵
۸۷	۱۳۰۸/۴/۱۲	نامه حسین سمیعی از وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب عبدالله یاسائی به نمایندگی دوره هفتم مجلس شورای ملی از طرف اهالی سمنان.	۱۳۶

۱۳۷	گزارش شیخ هادی طاهری مخبر شعبه چهارم به مجلس شورای ملی در خصوص تصویب صحت نمایندگی عبدالله یاسانی نماینده سمنان و دامغان.	۱۳۰۷/۸/۱۴	۱۸۸
۱۳۷	نامه حسین سمعی از وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب حاجی آقا حسین زنجانى به نمایندگی دوره هفتم مجلس شورای ملی از طرف اهالی زنجان.	۱۳۰۷/۴/۱۲	۸۹
۱۳۹	نامه وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب میرزا حسن علوی (آقازاده سبزوارى) به نمایندگی دوره هفتم مجلس شورای ملی از طرف اهالی سبزوار.	۱۳۰۷/۸/۱۳	۹۰
۱۳۹	گزارش شیخ هادی طاهری مخبر شعبه چهارم به مجلس شورای ملی در خصوص تصویب صحت نمایندگی میرزا حسن آقازاده علوی نماینده سبزوار.	۱۳۰۷/۸/۱۴	۹۱
۱۳۹	نامه وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب محمد هاشم میرزا افسر (شیخ رئیس) به نمایندگی دوره هفتم مجلس شورای ملی از طرف اهالی سبزوار.	۱۳۰۷/۴/۱۳	۹۲
۱۴۰	گزارش شیخ هادی طاهری مخبر شعبه چهارم به مجلس شورای ملی در خصوص صحت نمایندگی محمد هاشم میرزا افسر نماینده سبزوار.	۱۳۰۷/۸/۱۴	۹۳
۱۴۱	نامه وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب حاجی سید محمود مجتهد به نمایندگی دوره هفتم مجلس شورای ملی از طرف اهالی رشت.	۱۳۰۷/۴/۱۹	۹۴
۱۴۱	گزارش مخبر شعبه دوم به مجلس شورای ملی در خصوص صحت نمایندگی حاجی سید محمود مجتهد نماینده رشت.	۱۳۰۷/۸/۱۴	۹۵
۱۴۲	نامه حسین سمعی از وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب حبیب الله مجد ضیائی به نمایندگی دوره هفتم مجلس شورای ملی از طرف اهالی زنجان.	۱۳۰۷/۴/۱۸	۹۶

۱۴۳	گزارش شیخ هادی طاهری مخبر شعبه چهارم به مجلس شورای ملی در خصوص تصویب صحت نمایندگی حبیب‌الله مجدضیائی نماینده خمسه زنجان	۱۳۰۷/۱۴	۹۷
۱۴۳	نامه حسین سمیعی از وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب شیخ محمدتقی ذوالقدر (امین الشریعه) به نمایندگی دوره هفتم مجلس شورای ملی از طرف اهالی فسا	۱۳۰۷/۴/۲۱	۹۸
۱۴۴	گزارش مهدی ملک‌زاده مخبر شعبه پنجم به مجلس شورای ملی در خصوص تصویب صحت نمایندگی شیخ محمدتقی ذوالقدر نماینده فسا.	بی‌تا	۹۹
۱۴۵	نامه حسین سمیعی از وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب آقاسید یعقوب انوار شیرازی به نمایندگی دوره هفتم مجلس شورای ملی از طرف اهالی شیراز.	۱۳۰۷/۵/۱۷	۱۰۰
۱۴۶	گزارش افشار از شعبه اول به مجلس شورای ملی در خصوص صحت نمایندگی سید یعقوب انوار شیرازی نماینده فارس.	۱۳۰۷/۸/۱۴	۱۰۱
۱۴۶	نامه حسین سمیعی از وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب آقامیرزا ابوالفضل محلاتی به نمایندگی دوره هفتم مجلس شورای ملی از طرف اهالی شیراز.	۱۳۰۷/۶/۳	۱۰۲
۱۴۷	گزارش افشار از شعبه اول به مجلس شورای ملی در خصوص صحت نمایندگی آقامیرزا ابوالفضل محلاتی به نمایندگی فارس.	۱۳۰۷/۸/۱۴	۱۰۳
۱۴۸	نامه حسین سمیعی از وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب میرزا عبدالوهاب مؤید احمدی (مؤیدالاسلام) به نمایندگی دوره هفتم مجلس شورای ملی از طرف اهالی کرمان.	۱۳۰۷/۶/۷	۱۰۴

۱۴۸	نامه وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب سیدابراهیم ضیاء به نمایندگی دوره هفتم مجلس شورای ملی از طرف ایل قشقایی	۱۳۰۷/۶/۱۹	۱۰۵
۱۴۹	گزارش مهدی ملکزاده مخبر شعبه پنجم به مجلس شورای ملی در خصوص صحت نمایندگی سیدابراهیم ضیاء الواعظین نماینده قشقایی.	۱۳۰۷/۸/۱۴	۱۰۶
۱۵۰	گزارش مهدی ملکزاده مخبر شعبه پنجم به مجلس شورای ملی در خصوص صحت نمایندگی آقامیرزا هاشم آشتیانی نماینده تهران.	۱۳۰۷/۸/۱۴	۱۰۷
۱۵۱	گزارش مهدی ملکزاده مخبر شعبه پنجم به مجلس شورای ملی در خصوص صحت نمایندگی آقاسیدرضا فیروزآبادی نماینده تهران و توابع	۱۳۰۷/۸/۱۴	۱۰۸
۱۵۱	گزارش شیخ هادی طاهری مخبر شعبه چهارم به مجلس شورای ملی در خصوص تصویب صحت نمایندگی حاجی آقا حسین رهبری نماینده خمسه	۱۳۰۷/۸/۱۴	۱۰۹
۱۵۵	نامه حاج محمد کاظم بهیانی به مجلس شورای ملی در شکایت از اشراق کهکیلویه	۱۳۰۹/۹/۱۵	۱۱۰
۱۵۶	نامه مجلس به وزارت داخله راجع به اظهارات حاج محمد کاظم بهیانی	۱۳۰۹/۱۰/۷	۱۱۱
۱۵۷	نامه شیخ محمدرضا دهقی اصهبانی به رئیس مجلس شورای ملی مبنی بر تقاضای صدور جواز تمامه	۱۳۰۹/۱۱/۱۶	۱۱۲
۱۵۷	استشهادنامه علمای اعلام در تأیید شیخ محمدرضا دهقی	۱۳۰۹/۱۱/۱۶	۱۱۳
۱۵۸	پاسخ مجلس به شیخ محمدرضا دهقی	۱۳۰۹/۱۲/۹	۱۱۴
۱۵۹	نامه شیخ مهدی ثقة الاسلام لاهیجانی به مجلس شورای ملی در شکایت از میرزا علی محقق و میرزا مهدی کاظمی وکلای عدلیه لاهیجان	۱۳۱۰/۲/۵	۱۱۵
۱۵۹	نامه مجلس شورای ملی به وزارت عدلیه در خصوص شکایت شیخ مهدی ثقة الاسلام لاهیجانی از وکلاء عدلیه	۱۳۱۰/۳/۱	۱۱۶

۱۶۰	پاسخ مجلس شورای ملی به شیخ مهدی ثقة الاسلام لاهیجانی	۱۳۱۰/۳/۱	۱۱۷
۱۶۱	نامه محمد تقی زاده بهبهانی و سید عبدالکریم خراسانی به مجلس شورای ملی راجع به گفتگوی ملکی خود با حاج محمد بهبهانی	۱۳۱۰/۲/۷	۱۱۸
۱۶۲	پاسخ مجلس شورای ملی به محمد تقی زاده بهبهانی و سید عبدالکریم خراسانی	۱۳۱۰/۳/۱	۱۱۹
۱۶۳	نامه میرزا محمود رئیس الحکماء (طلبه مدرسه میرزا صالح) به مجلس شورای ملی راجع به عواید موقوفات مدرسه مربور	۱۳۱۰/۲/۱۸	۱۲۰
۱۶۴	سواد حکم نظارت وزارت معارف و اوقاف در خصوص عواید موقوفات مدرسه میرزا صالح	۱۳۰۹/۵/۱۶	۱۲۱
۱۶۵	نامه مجلس به وزارت معارف در خصوص نامه میرزا محمود رئیس الحکماء	۱۳۱۰/۳/۱	۱۲۲
۱۶۵	نامه شیخ براتعلی شیرازی به رئیس مجلس شورای ملی مبنی بر تقاضای صدور جواز عمامه و استشهاد نامه ای از علمای اعلام راجع به تأیید صلاحیت ایشان	۱۳۱۰/۳/۱۲	۱۲۳
۱۶۷	نامه رئیس مجلس شورای ملی به وزارت داخله در خصوص تقاضای شیخ براتعلی شیرازی	۱۳۱۰/۳/۱۹	۱۲۴
۱۶۷	پاسخ وزارت داخله به رئیس مجلس شورای ملی در خصوص تقاضای شیخ براتعلی شیرازی	۱۳۱۰/۴/۱۷	۱۲۵
۱۶۸	نامه اداره کل اوقاف به اداره معارف و اوقاف کرمان در خصوص شکایت جمال الدین مجتهد کرمانی نسبت به موقوفه مدرسه محمودیه	۱۳۱۰/۳/۲۹	۱۲۶
۱۶۹	پاسخ اداره معارف و اوقاف کرمان به اداره کل اوقاف وزارت معارف راجع به شکایت جمال الدین مجتهد کرمانی	۱۳۱۰/۶/۱۰	۱۲۷
۱۶۹	نامه شیخ موسی نوری (طلبه مدرسه محمودیه) به مجلس شورای ملی در شکایت از عدم اجرای مقررات وقفنامه مدرسه محمودیه	۱۳۱۰/۴/۱۴	۱۲۸

۱۲۹	۱۳۱۰/۴/۲۷	نامه مجلس شورای ملی به وزارت اوقاف و معارف و صنایع مستظرفه در خصوص نامه شیخ موسی نوری	۱۷۱
۱۳۰	۱۳۱۰/۵/۳	پاسخ وزارت اوقاف به مجلس در خصوص موضوع فوق	۱۷۲
۱۳۱	۱۳۱۰/۵/۲۱	پاسخ مجلس شورای ملی به شیخ موسی نوری	۱۷۲
۱۳۲	۱۳۱۰/۶/۱۴	نامه شیخ موسی نوری به مجلس شورای ملی در شکایت از عدم رسیدگی به عرایض وی	۱۷۳
۱۳۳	۱۳۱۰/۵/۲۷	نامه‌ای از طلاب مدرسه صادقیه سمنان به مجلس شورای ملی راجع به تقاضای پرداخت حقوق سال ۱۳۰۹ خود از محل اجاره‌ی میاه موقوفه مدرسه مزبور	۱۷۴
۱۳۴	۱۳۱۰/۶/۱۳	نامه مجلس شورای ملی به وزارت معارف و اوقاف در خصوص حقوق طلاب مدرسه صادقیه سمنان	۱۷۵
۱۳۵	۱۳۱۰/۷/۴	پاسخ وزارت معارف و اوقاف به مجلس شورای ملی درباره حقوق طلاب	۱۷۵
۱۳۶	۱۳۱۰/۷/۱۳	نامه سید علی مرتضوی زنونی امام جماعت قریه قهپایه استهبان به مجلس شورای ملی مبنی بر تقاضای صدور جواز عمامه	۱۷۶
۱۳۷	۱۳۱۰/۸/۲۴	نامه رئیس مجلس شورای ملی به وزارت داخله در خصوص ارسال سواد مشروطه سید علی مرتضوی زنونی	۱۷۷
۱۳۸	۱۳۱۰/۸/۲۵	پاسخ وزارت داخله به مجلس شورای ملی در خصوص تقاضای سید علی مرتضوی زنونی	۱۷۷
۱۳۹	۱۳۱۰/۹/۶	تلگراف تسلیم شیخ محمدتقی نظام‌الاسلام از کرمان به رئیس مجلس شورای ملی به مناسبت روزگشایی معین‌الشریعه به مؤید احمدی (نماینده کرمان)	۱۷۸
۱۴۰	۱۳۱۰/۹/۸	پاسخ مجلس به شیخ محمدتقی مجتهد	۱۷۸
۱۴۱	۱۳۱۰/۱۱/۱۲	نامه جمعی از طلاب مدرسه محمودیه کرمان به مجلس شورای ملی در خصوص تولیت موقوفه مدرسه مزبور	۱۷۹
۱۴۲	بی‌تا	مشروح مجلس در خصوص تولیت موقوفه مدرسه محمودیه	۱۸۱

۱۴۳	۱۳۱۰/۱۱/۲۰	نامه محمدهاشم موسوی مرندی خونی به مجلس شورای ملی راجع به نفقه زنانی که شوهرانشان مفقود شده‌اند	۱۸۲
۱۴۴	۱۳۱۱/۱/۱۰	اشعار محسن توابی کروی از اصفهان مبنی بر تقاضای صدور جواز عمامه برای خود و اخوانش	۱۸۴
۱۴۵	۱۳۱۱/۱۱/۲۸	نامه آقا محمد روحی زاده کرمانی به مجلس راجع به سابقه خدمت خود و تقاضای صدور جواز عمامه	۱۸۷
۱۴۶	۱۳۱۱/۱۲/۱۵	پاسخ مجلس به آقا محمد روحی زاده در خصوص صدور جواز عمامه وی	۱۸۸
۱۴۷	۱۳۰۹/۶/۱۱	نامه حسین سمیعی از وزارت داخله به اداره تقنینیه مجلس مبنی بر انتخاب عبدالعزیز مفتی به نمایندگی مجلس شورای ملی از طرف اهالی سقز	۱۹۳
۱۴۸	۱۳۰۹/۱۰/۲۵	گزارش عطاء الله روحی از شعبه چهارم به مجلس شورای ملی در خصوص تصدیق صحت نمایندگی میرزا عبدالعزیز مفتی نماینده سقز	۱۹۴
۱۴۹	۱۳۰۹/۷/۵	نامه حسین سمیعی از وزارت داخله به اداره تقنینیه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب میرزا محمد تقی خان طباطبائی به نمایندگی مجلس شورای ملی از طرف اهالی بروجرد	۱۹۵
۱۵۰	۱۳۰۹/۱۰/۲۵	گزارش سید مرتضی وثوق از شعبه یک به مجلس شورای ملی در خصوص تصدیق صحت نمایندگی میرزا محمد تقی خان طباطبائی نماینده بروجرد	۱۹۶
۱۵۱	۱۳۰۹/۷/۸	نامه حسین سمیعی از وزارت داخله به اداره تقنینیه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب مجد ضیائی به نمایندگی مجلس شورای ملی از طرف اهالی زنجان	۱۹۷
۱۵۲	۱۳۰۹/۱۰/۲۵	گزارش دکتر طاهری از شعبه سوم به مجلس شورای ملی در خصوص تصدیق صحت نمایندگی میرزا حبیب‌الله مجد ضیائی نماینده زنجان	۱۹۷
۱۵۳	۱۳۰۹/۷/۱۰	نامه حسین سمیعی از وزارت داخله به اداره تقنینیه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب حسین رهبری به نمایندگی مجلس شورای ملی از طرف اهالی زنجان	۱۹۸

۱۹۹	گزارش دکتر طاهری از شعبه سوم به مجلس شورای ملی در خصوص تصدیق صحت نمایندگی حسین رهبری نماینده زنجان	۱۳۰۹/۱۰/۲۵	۱۵۲
۱۹۹	نامه حسین سمیعی از وزارت داخله به اداره تقنینیه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب میرزا هاشم آشتیانی و میرزا سید احمد بهبهانی به نمایندگی مجلس شورای ملی از طرف اهالی تهران	۱۳۰۹/۸/۲۱	۱۵۵
۲۰۱	گزارش عبدالحسین اورنگ (شیخ الملک) از شعبه پنجم به مجلس شورای ملی در خصوص تصدیق صحت نمایندگی آقا میرزا هاشم آشتیانی نماینده تهران	۱۳۰۹/۱۰/۲۵	۱۵۶
۲۰۱	نامه حسین سمیعی از وزارت داخله به اداره تقنینیه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب اسماعیل عراقی به نمایندگی مجلس شورای ملی از طرف اهالی اراک	۱۳۰۹/۸/۲۶	۱۵۷
۲۰۲	گزارش نظام‌الله روحی از شعبه چهارم به مجلس شورای ملی در خصوص تصدیق صحت نمایندگی اسماعیل عراقی نماینده اراک	۱۳۰۹/۱۰/۲۵	۱۵۸
۲۰۳	گزارش شعبه سوم به مجلس شورای ملی در خصوص تصدیق صحت نمایندگی میرزا ابوالحسن خان صدر ثقة الاسلام نماینده تبریز	۱۳۰۹/۱۰/۲۵	۱۵۹
۲۰۳	گزارش مرتضی بیات از شعبه ششم به مجلس شورای ملی در خصوص تصدیق صحت نمایندگی مؤید احمدی نماینده کرمان	۱۳۰۹/۱۰/۲۵	۱۶۰
۲۰۷	نامه رئیس اداره ثبت ایالتی طهران به رئیس مجلس شورای ملی در خصوص بدهی مجدضیانی نماینده مجلس به محمود آقا دانش	۱۳۱۱/۳/۱۴	۱۶۱
۲۰۸	نامه‌ای از مجدضیانی نماینده مجلس در جواب نامه اداره ثبت اسناد و املاک طهران مبنی بر بدهی ایشان به محمود آقا دانش	۱۳۱۲/۶/۱	۱۶۲

۲۰۸	نامه رئیس اجرای ثبت ابالتی طهران به مجلس شورای ملی در خصوص ابلاغ اخطار رسمی به مجدضیانی نسبت به پرداخت دیون خود	۱۳۱۲/۶/۲۱	۱۶۳
۲۰۹	نامه شیخ مهدی ثقة الاسلام به مجلس شورای ملی در خصوص تقاضای اعطای اجازه تأسیس محضر رسمی در لاهیجان	۱۳۱۲/۲/۶	۱۶۴
۲۰۹	گزارش مجلس شورای ملی در خصوص تقاضای شیخ مهدی ثقة الاسلام از لاهیجان	۱۳۱۲/۲/۱۸	۱۶۵
۲۱۰	نامه مجلس شورای ملی به وزارت عدلیه در خصوص تقاضای شیخ مهدی ثقة الاسلام	۱۳۱۲/۲/۲۱	۱۶۶
۲۱۰	نامه جعفر شارح کاشانی از شیراز در شکایت از تحمیلاتی که بر ضعفاء و فقراء و اصناف فارس می شود	۱۳۱۲/۴/۵	۱۶۷
۲۱۳	خلاصه نامه جعفر شارح القرآن توسط مجلس شورای ملی	۱۳۱۲/۵/۲۴	۱۶۸
۲۱۳	نامه ورثه شیخ فارسی به مجلس شورای ملی در شکایت از تصرفات عدوانی شیخ عبدالحسین و شیخ حمیدان نسبت به املاک موروثی آنها	۱۳۱۲/۴/۲۹	۱۶۹
۲۱۵	پاسخ مجلس شورای ملی به ورثه شیخ فارسی در خصوص شکایت آنها از تصرفات عدوانی شیخ عبدالحسین و شیخ حمیدان	۱۳۱۲/۶/۲	۱۷۰
۲۱۵	سواد فرمان شاهزاده اویس میرزا احتشام الدوله در خصوص پرداخت تیول قریه دشت ارژنه به شیخ ابو تراب	آبان ۱۳۱۲	۱۷۱
۲۱۶	نامه رعایای قریه دشت ارژنه در شکایت از تصرفات ورثه مرحوم شیخ آقا عماد الشریعه در قریه مزبور	۱۳۱۳/۱/۱۹	۱۷۲
۲۱۹	گزارش مجلس شورای ملی در خصوص شکایت رعایای دشت ارژنه شیراز از ورثه عماد الشریعه	۱۳۱۳/۱/۲۷	۱۷۳
۲۲۰	نامه مجلس شورای ملی به اهالی قریه دشت ارژن در خصوص شکایت آنها از اقدامات ورثه شیخ آقا (عماد الشریعه)	۱۳۱۳/۲/۲	۱۷۴

۱۷۵	۱۳۱۲/۸/۳۰	نامه جعفر شارح القرآن کاشانی به مجلس شورای ملی در شکایت از اقدامات دولت نسبت به ساخت خیابان	۲۲۰
۱۷۶	۱۳۱۲/۹/۲۰	نامه شیخ حسن به مجلس شورای ملی در شکایت انتزاع قنات ملکی وی واقع در قریه برون فردوس	۲۲۱
۱۷۷	۱۳۱۲/۱۰/۲۰	گزارش مجلس شورای ملی درخصوص شکایت شیخ حسن از انتزاع قنات ملکی اش	۲۲۳
۱۷۸	۱۳۱۲/۱۲/۵	پاسخ مجلس شورای ملی به آقا شیخ حسن درخصوص حق السهم عواید قنات برون فردوس	۲۲۳
۱۷۹	۱۳۱۲/۳/۲۴	نامه محمد آخوند جرجانی به ریاست مجلس شورای ملی در خصوص حقوق و مقرری اش	۲۲۴
۱۸۰	۱۳۱۳/۳/۲۶	نامه محمد آخوند جرجانی به ریاست مباشرت مجلس شورای ملی درخصوص پرداخت حقوق و مقرری اش	۲۲۵
۱۸۱	۱۳۱۳/۷/۷	نامه شیخ شریف به مجلس شورای ملی درخصوص درخواست صدور مجوز حمل جنازه به نجف اشرف	۲۲۵
۱۸۲	بی تا	نامه موسی شاهرخ عضو بانک ملی ایران شعبه تبریز به مجلس شورای ملی درخصوص طلب خود از سیدالمحققین طباطبائی دیبا نماینده مجلس	۲۲۶
۱۸۳	بی تا	نامه ای درخصوص صحت بدلی سیدالمحققین دیبا به موسی شاهرخ و امتناع از پرداخت آن	۲۲۷
۱۸۴	۱۳۱۱/۹/۱۵	نامه علی منصور از وزارت داخله به اداره تقنینیه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب حاجی آقا حسین رهبری به نمایندگی دوره نهم مجلس شورای ملی از طرف اهالی زنجان.	۲۳۱
۱۸۵	۱۳۱۲/۱/۲۴	گزارش میرزا جوادخان ارکانی مخیر شعبه سوم به مجلس شورای ملی در خصوص تصویب صحت نمایندگی حاج آقا حسین رهبری نماینده زنجان.	۲۳۲

۲۳۲	نامه علی منصور از وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب حبیب الله مجدضیائی به نمایندگی دوره نهم مجلس شورای ملی از طرف اهالی زنجان.	۱۳۱۱/۹/۱۶	۱۸۶
۲۳۳	گزارش میرزا جوادخان ارکانی مخبر شعبه سوم به مجلس شورای ملی در خصوص تصویب صحت نمایندگی حبیب الله مجدضیائی نماینده زنجان.	۱۳۱۲/۱/۱۱	۱۸۷
۲۳۴	نامه علی منصور از وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب میرزا عبدالعزیزخان مفتی به نمایندگی دوره نهم مجلس شورای ملی از طرف اهالی سقز.	۱۳۱۲/۹/۱۶	۱۸۸
۲۳۴	گزارش مهدی ملکزاده مخبر شعبه چهارم به مجلس شورای ملی در خصوص تصویب صحت نمایندگی عبدالعزیزخان مفتی نماینده سقز	۱۳۱۲۳/۱/۲۴	۱۸۹
۲۳۵	نامه وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب میرزا عبدالوهاب مؤیداحمدی (مؤیدالاسلام) به نمایندگی دوره نهم مجلس شورای ملی از طرف اهالی کرمان	۱۳۱۱/۹/۲۷	۱۹۰
۲۳۶	گزارش مؤیداحمدی از شعبه ششم به مجلس شورای ملی در خصوص تصویب صحت نمایندگی عبدالوهاب مؤیداحمدی نماینده کرمان	۱۳۱۲/۱/۲۴	۱۹۱
۲۳۶	نامه علی منصور از وزارت داخله به اداره تقنینه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب سید محمدتقی خان طباطبائی به نمایندگی دوره نهم مجلس شورای ملی از طرف اهالی بروجرد.	۱۳۱۱/۱۰/۷	۱۹۲
۲۳۶	گزارش از شعبه اول به مجلس شورای ملی در خصوص تصویب صحت نمایندگی میرزا محمدتقی طباطبائی نماینده بروجرد.	۱۳۱۲/۱/۲۴	۱۹۳

۱۹۴	۱۳۱۱/۱۰/۷	نامه وزارت داخله به اداره تقنینیه مجلس مبنی بر انتخاب عبدالعلی خان طباطبائی دیبا به نمایندگی دوره نهم مجلس شورای ملی از طرف شاهسونهای آذربایجان.	۲۳۸
۱۹۵	۱۳۱۲/۱/۲۴	گزارش میرزا جوادخان ارکانی مخبر شعبه سوم به مجلس شورای ملی در خصوص تصویب صحت نمایندگی میرزا عبدالعلی خان طباطبائی دیا نماینده شاهسون آذربایجان.	۲۳۸
۱۹۶	۱۳۱۱/۱۱/۲	نامه علی منصور از وزارت داخله به اداره تقنینیه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب میرزا حسن خان علوی به نمایندگی دوره نهم مجلس شورای ملی از طرف اهالی سبزوار.	۲۳۹
۱۹۷	۱۳۱۱/۱/۲۴	گزارش مهدی ملکزاده مخبر شعبه چهارم به مجلس شورای ملی در خصوص تصویب صحت نمایندگی میرزا حسن خان علوی نماینده سبزوار.	۲۴۰
۱۹۸	۱۳۱۱/۱۱/۲	نامه علی منصور از وزارت داخله به اداره تقنینیه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب محمد هاشم میرزا افسر به نمایندگی دوره نهم مجلس شورای ملی از طرف اهالی سبزوار.	۲۴۰
۱۹۹	۱۳۱۲/۱/۲۴	گزارش مهدی ملکزاده مخبر شعبه چهارم به مجلس شورای ملی در خصوص تصویب صحت نمایندگی محمد هاشم میرزا افسر نماینده سبزوار.	۲۴۱
۲۰۰	۱۳۱۱/۱۱/۶	نامه علی منصور از وزارت داخله به اداره تقنینیه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب میرزا ابوالحسن خان ثقة الاسلامی به نمایندگی دوره نهم مجلس شورای ملی از طرف اهالی تبریز.	۲۴۲
۲۰۱	بی تا	گزارش شعبه دوم به مجلس شورای ملی در خصوص تصویب صحت نمایندگی میرزا ابوالحسن خان ثقة الاسلامی نماینده تبریز.	۲۴۲
۲۰۲	۱۳۱۱/۱۱/۱۲	نامه وزارت داخله به اداره تقنینیه مجلس شورای ملی مبنی بر انتخاب میرزا حسین خان طهرانی به نمایندگی دوره نهم مجلس شورای ملی از طرف اهالی تهران.	۲۴۳

۲۴۴	گزارش عیسی لیقوانی مخبر شعبه پنجم به مجلس شورای ملی در خصوص تصویب صحت نمایندگی میرزا حسین خان طهرانی نماینده تهران.	۱۳۱۲/۱/۲۴	۲۰۳
۲۴۷	اعتبارنامه نمایندگی آقای امین پور محسن عراقی از محلات و کمره در دوره هفتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۷/۳/۳۱	۲۰۴
۲۴۸	اعتبارنامه نمایندگی آقای عبدالعزیز مفتی از سقز و بانه در دوره هفتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۷/۴/-	۲۰۵
۲۴۹	اعتبارنامه نمایندگی آقای سید عبدالعلی طباطبائی دیبا از اردبیل در دوره هفتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۷/۴/۵	۲۰۶
۲۵۰	اعتبارنامه نمایندگی آقای سید میرزا علی عمادی از ساری در دوره هفتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۷/۴/۱۲	۲۰۷
۲۵۱	اعتبارنامه نمایندگی آقای حاجی آقارضا رفیع از بندر بعلبکی در دوره هفتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۷/۴/۱۶	۲۰۸
۲۵۲	اعتبارنامه نمایندگی آقای آقامیرزا محمدرضا مجتهد از بوشهر در دوره هفتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۷/۴/۱۶	۲۰۹
۲۵۳	اعتبارنامه نمایندگی آقای آقا میرزا حسن آقازاده (علوی سبزواری) از سبزواری در دوره هفتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۷/۴/۱۷	۲۱۰
۲۵۴	اعتبارنامه نمایندگی آقای میرزا حسین الله مجد ضیائی از خمسه در دوره هفتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۷/۴/۱۹	۲۱۱
۲۵۵	اعتبارنامه نمایندگی آقای عبدالله یسانی از سمنان و دامغان در دوره هفتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۷/۴/۲۱	۲۱۲
۲۵۶	اعتبارنامه نمایندگی آقای آقا میرزا هاشم مجتهد اشرفی از تهران و توابع در دوره هفتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۷/۴/۲۴	۲۱۳
۲۵۷	اعتبارنامه آقای حاج آقا اسمعیل عراقی از اراک در دوره هفتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۷/۵/۱	۲۱۴
۲۵۸	اعتبارنامه نمایندگی آقای محمد آخوند جرجانی از یموت و صحرای گرگان در دوره هفتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۷/۵/۸	۲۱۵
۲۵۹	اعتبارنامه نمایندگی آقای سیدابراهیم ضیاء (ضیاءالواعظین) از ایل قشقانی در دوره هفتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۷/۵/۲۰	۲۱۶

۲۶۰	اعتبارنامه نمایندگی آقای آقا سید یعقوب انوار شیرازی از شیراز در دوره هفتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۷/۵/۲۳	۲۱۷
۲۶۱	اعتبارنامه نمایندگی آقای حاج شیخ عبدالرحمن مجتهد صالحی از خرم آباد در دوره هفتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۷/۵/۲۵	۲۱۸
۲۶۲	اعتبارنامه نمایندگی آقای آقا عبدالوهاب مؤید احمدی در دوره هفتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۷/۶/۱۵	۲۱۹
۲۶۳	اعتبارنامه نمایندگی آقای عبدالعزیز مفتی از سقز و بانه در دوره هشتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۹/۶/۱۲	۲۲۰
۲۶۴	اعتبارنامه نمایندگی آقای حاج سید عبدالعلی طباطبائی دیبا از طویب شاهسون آذربایجان در دوره هشتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۹/۷/۷	۲۲۱
۲۶۵	اعتبارنامه نمایندگی آقای عبدالوهاب مؤید احمدی از کرمان در دوره هشتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۹/۷/۸	۲۲۲
۲۶۶	اعتبارنامه نمایندگی آقای آدینه جان آخوند از صحرای گرگان و سمرقند در دوره هشتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۹/۷/۱۲	۲۲۳
۲۶۷	اعتبارنامه نمایندگی آقامیرزا ابوالحسن خان صدر فقه الاسلامی از تبریز در دوره هشتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۹/۸/۷	۲۲۴
۲۶۸	اعتبارنامه نمایندگی حاج آقا اسماعیل عراقی از اراک در دوره هشتم مجلس شورای ملی	۱۳۰۹/۸/۲۴	۲۲۵
۲۶۹	اعتبارنامه نمایندگی آقای محمد آخوند کرگانی از صحرای گرگان در دوره نهم مجلس شورای ملی	۱۳۱۱/۹/۱۴	۲۲۶
۲۷۰	اعتبارنامه نمایندگی آقای میرزا عبدالعزیز مفتی از سقز و بانه در دوره نهم مجلس شورای ملی	۱۳۱۱/۹/۹	۲۲۷
۲۷۱	اعتبارنامه نمایندگی آقای میرزا حبیب الله مجد ضیائی از خمسه (زنجان و توابع) در دوره نهم مجلس شورای ملی	۱۳۱۱/۹/۱۷	۲۲۸
۲۷۲	اعتبارنامه نمایندگی حاجی آقا حسین رهبری از خمسه (زنجان و توابع) در دوره نهم مجلس شورای ملی	۱۳۱۱/۹/۱۷	۲۲۹

۲۷۳	اعتبارنامه نمایندگی آقای حاجی میرزا اسماعیل عراقی از اراک در دوره نهم مجلس شورای ملی	۱۳۱۱/۹/۲۴	۲۳۰
۲۷۴	اعتبارنامه نمایندگی آقای عبدالوهاب مؤید احمدی از کرمان در دوره نهم مجلس شورای ملی	۱۳۱۱/۹/۲۶	۲۳۱
۲۷۵	اعتبارنامه نمایندگی میرزا عبدالعلی خان طباطبائی دیا از عشایر شاهسون آذربایجان در دوره نهم مجلس شورای ملی	۱۳۱۱/۱۰/۴	۲۳۲
۲۷۶	اعتبارنامه نمایندگی آقا میرزا حسن آقازاده سبزواری از سبزوار در دوره نهم مجلس شورای ملی	۱۳۱۱/۱۱/۳	۲۳۳
۲۷۷	اعتبارنامه نمایندگی آقای میرزا ابوالحسن خان نقی الاسلامی از تبریز در دوره نهم مجلس شورای ملی	۱۳۱۱/۱۱/۹	۲۳۴